

VŠE O POLITICKÉ KRIZI NA 24 STRANÁCH

18. KVĚTNA 2017 | 40 Kč | PŘEDPLATNÉ 30 Kč | SK 1,95 € | DE 3,40 € | BE 3,50 € | REFLEX.CZ

ROZŠÍŘENÉ VYDÁNÍ

REFLEX

20

ROZHOVOR

PSYCHIATR
CYRIL HÖSCHL:

PROTESTY
V ULICÍCH
MAJÍ SMYSL,
NELZE MLČET
JAKO HROB

+

STYLOVÁ
PŘÍLOHA
EXCELLENT

„PŘÍKOPY
MEZI VESNICÍ
A MĚSTEM
VYKOPALY
LEVIČÁCKÉ
ELITY.“

O SVOBODĚ A KOBLIHÁCH

ROZHOVOR

PSYCHIATR

CYRIL HÖSCHL

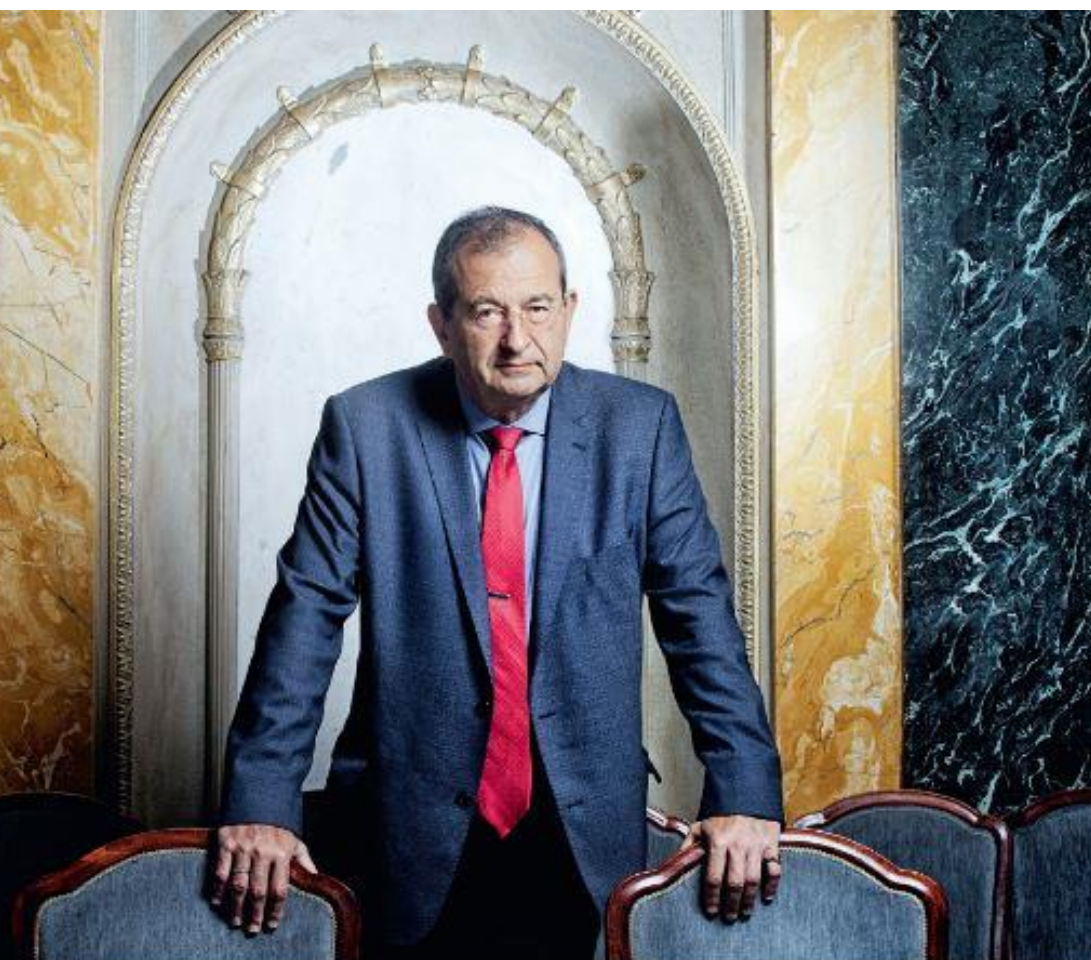
O DEMOKRACII, POCITU
OHROŽENÍ I SELHÁNÍ
LEVICOVÝCH ELIT

SVOBODA NEBO KUS ŽVANCE

TEXT MAREK STONIŠ FOTOGRAF NGUYEN PHUONG THAO

Setkali jsme se s profesorem **CYRILEM HÖSCHLEM (67)**, abychom si popovídali o aktuální české politické realitě, nakonec z toho však vyšel rozhovor o stavu demokracie v současném světě a šancích svobodomyslných lidí v něm. →

**ČAS OD ČASU SE
V LIDECH MUSÍ
PROBUDIT POCIT
OHROŽENÍ, ABY SI
UVĚDOMILI, ŽE JE
ZA CO BOJOVAT.**

Lidé vyšli do ulic protestovat proti předsedovi hnutí ANO Andreji Babišovi a prezidentu Zemanovi. Přetekla už číse trpělivosti obyvatel s jejich chováním a politikou, nebo jde jen o epizodu v politické éře obou pánů?

U části populace nádoza trpělivosti určitě přetekla, ale zda to znamená zlom v celkové společenské atmosféře, to je zatím předčasně tvrdit. Demonstrace však mohou znamenat první zážeh při pokusu o nastartování procesu, který by nás měl dovést ke zlomu, k němuž dojde u voleb. Ale karty se mohou ještě míchat. Opravdu až u voleb se uvidí, jakou roli převážně mladá populace, jež je nyní aktivizovaná a vyšla do ulic, bude v té budoucí změně vlastně hrát. Dějiny nám ukazují, a toho jsme možná svědky i dnes, že společnost bývá paradoxně občerstvována, osvěžována a svým způsobem vylpšovávána nejvíce ve zvratech, na jejichž počátku bývají nejrůznější negativní události. Nebudeme-li přivolávat nic tak krzného, jako je celosvětová krize nebo válečný konflikt, tak důkladné promíchání politickou scénou až od jejího úpiného dna může být tím kžženým spouštěčem duchov-

ní a mravní obnovy celé společnosti. Čas od času se v lidech musí probudit pocit ohrožení, aby si uvědomili, že je za co bojovat. **Takže lidi přivedl do ulice hlavně pocit ohrožení?**

Myslím, že ano. Podívejme se na veřejná vystoupení Andreje Babiše, jeho kauzy a stále rostoucí volební preference hnutí ANO. To, že se aktuální situace takto zvrtila, znamená, že část populace nutně začala cítit zásadní ohrožení, a to nikoliv své hmotné existence, ale základních demokratických a ústavních principů, na nichž stojí naše euroatlantická civilizace. A bychom to trošku zevšeobecnili, necítíme to jen my, Češi. Je to jev, který se kupodivu objevuje simultánně na více místech světa. Třeba v Maďarsku, Polsku a nakonec i ve Spojených státech. Když se nad těmito jevy zamyslíme, můžeme si položit otázku, jestli se tento problém týká jediného muže, nebo jestli vyrůstá z obecnějšího podhoubí krize demokracie 21. století. **Tisíce lidí na Václavském náměstí jsou ale pořád jen vzorek obyvatel. Většina stále sedí doma a politici typu Babiše a Zemana, kteří na demokracii zvysoka kašlou, jim minimálně vůbec neva-**

di. Dokonce si do nich promítají své naděje.

To je identický jev, s nímž se lze setkat i jinde v Evropě, a souvisí s poučením, které bychom si měli vzít i ze svých vlastních dějin: Ten, kdo se dostal k moci díky demokratickým mechanismům, automaticky ještě nutně nemusí být obdivovatelem ani zastáncem demokracie. Demokratickými nástroji se dostal k moci kdekjaky diktátor. Pokud jde o trošku schopného populistu, má tento způsob uchopení moci mnohem jednodušší než krvavou revoluci. Demokracie je bohužel v tomto směru snadno zneužitelná. Ale i když se zdá být chaotická, dokáže být dost dlouhou dobu vůči podobným hrozbám odolná. U nás jsme právě teď svědky jakési mobilizace imunitního systému demokraticky uspořádané společnosti. Představa pevné ruky pořádku je nesmírně svůdná zejména pro ty jedince, kteří neradi nesou svou vlastní kůži na trh, nedokáží naložit se svou vlastní odpovědností a jsou rádi, když důležitá rozhodnutí za ně rozhodne někdo, na koho mohou vlastní odpovědnost delegovat. A na oltář iluze bezpečí a ideologické nebo mocenské orientace dobrovolně obětují i část své osobní svobody.

Jak je možné, že Češi se svou historickou zkušeností, že totalita s sebou ruku v ruce nese bídu morální i materiální, část svých svobod vymění za koblihu s marmeládou?

Bohužel to tak je. Ti, kdož za každou cenu usilují o opanování politické scény, se často dostávají k moci za kus žvance, kterým chtějí umlčet většinu. Tak přece postupovala i husákovská normalizace. Nebudu mluvit o srovnání tehdejšího Československa se západní Evropou, ale o tom, že v onom někdejším všeobecném materiálním marasmu jsme na tom byli oproti zbytku východního bloku relativně dobře. Panovala jakási všeobecná střední chudoba, z níž nikdo viditelně nevyčuloval. Moc uspokojila základní potřeby občanů, kteří si mohli být jisti, že pod určitou hranici chudoby je nikdo nenechá padnout. Za kus žvance národ obětoval původní revoluční nadšení, jež se v ulicích vzdemulo v srpnu 1968, a dokonce ještě i o rok později. Byli jsme pak uchlácholeli coca-colou a rodinnými přídavky. **Takže v tom vidíte, co se děje dnes, nějakou paralelu s husákovskou normalizací?**

Fareed Zakaria ve své *Budoucnosti svobody* píše, že životnost demokracie jako státního uspořádání je přímo úměrná výši hrubého domácího produktu. Pod určitou hranici HDP demokracie není vůbec zaveditelná, v určitém středním pásmu je labilní, jako třeba v latinskoamerických republikách, a teprve nad určitou hranicí bohatství je demokracie jako politický systém dlouhodobě udržitelná. A ať už je to pravda, nebo ne, tak mnoho historických příkladů tuto hypotézu podporuje a jde svým způsobem o variaci i na naše téma. Chci-li udržet moc v prvním případě jako ten, kdo ji lidem vnucuje, nebo ve druhém případě jako demokrat, tak se mi to nepodaří s vyhladovělým obyvatelstvem.

To, co říkáte, si zjevně většina politických elit u nás i v Evropě uvědomuje, a tak z veřejných peněz úspěšně upláci své potenciální voliče.

Když tuto úvahu posuneme dále, tak nám začne vysvětlovat mnoho z toho, co se stalo za posledních padesát let v západní Evropě, která neprošla komunismem. Její sice pomalý, ale soustavný

a naprosto nevyhnutelný posun doleva. Přes všechna kyvadla mezi levicí a pravicí se celá Evropa, zejména po formulaci a přijetí maastrichtských dohod, posouvá směrem ke státnímu socialismu. Ten může mít sice různé barevné odstíny, ale de facto je celá Evropa levičácká, zejména pak její bruselská reprezentace. Když se podíváme

orientované vlády byly úspěšné především po druhé světové válce. Ony začaly budovat nový řád na troskách předchozího. Od té doby se vlády celkově posouvají doleva. Teď všichni cítí ve vzduchu, že se nacházíme někde v roce 1913. Optimisté doufají, že se vše vyřeší psychologicky, pesimisté si myslí, že dojde k nějaké katarzi, což by

bez ideologie ztrácí orientaci, ale člověk s ideologií, která snímá jeho hříchy, snadno propadne fanatismu. A to, co činí ve jménu svého vůdce, dobře činí. I kdyby mělo jít o zabití bližních. S těmito pojmy se musí zacházet opatrně. Ostatně, v posunu od fanatismu k liberalismu je nejpříjemnější historická perioda někde na půl cesty.

PŘES VŠECHNA KYVADLA MEZI PRAVICÍ A LEVICÍ SE CELÁ EVROPA, ZVLÁŠTĚ PO MAASTRICHTU, POSUNUJE DOLEVA.

na osobní anamnézu evropských vůdců, tak jsou to skoro všichni bývalí komunisté.

To v naší situaci nezni příliš optimisticky.

Ale když fekneme větu A, musíme vyslovit i větu B, tedy se ptát, kdy a jak ten proces může skončit: Buď velkou hospodářskou krizí, tedy takovou, jaké se ve dvacátém století opakovaně odehrály, nebo nějakou vážnou peripetii v podobě mezinárodního konfliktu, jež všechny zavedené pořádky tak říkajce zresetuje a může se začít znovu. Všimněme si, že právě budovatelské, liberální a tržně pravicové

asi nic pěkného nebylo. Stále doufáme, že evropské půdě se nějaký zásadní konflikt vyhne, ale uprchlická krize naznačuje, že náš val je vcelku propustný.

Neprovází celkový posun doleva a uplácení voličů také ztráta základních hodnot, jako je rodina, tradice, prostě klasické konzervativní ctnosti?

Nepochybně ano. K diskusi o celkovém posunu doleva musíme přidat úvahu o postupující sekularizaci společnosti, o mizení vizí, ideologií i náboženství. Jen se braňme jakékoliv generalizaci, protože všeho moc škodí. Člověk

My už jsme asi za ní. Dnes se staví na piedestal svobodná matka, jejíž dítě nezná otce, případně rodina o dvou otcích nebo matkách.

To všechno zase souvisí s celkovým posunem doleva. Ten na sebe nabaluje pocit, že mám právo i na to, co jsem si nezasloužil. Do popředí se tak dostávají nové ideologismy, jako je politická korektnost, zviditelňování všech možných úchylek jakožto nejenom povolených, ale dokonce kýžených norem. Ve Spojených státech přišel na řadu nejdříve feminismus, pak politická korektnost a nako-

„Byl jsem vždycky opatrným optimistou, optimismus je moje životní nastavení.“

nec posun k levicovému liberalismu. U nás je ten proces obrácený. Nejprve nastoupil ekonomický socialismus a sociální stát a teprve posléze se sem přitáhly ideologie typu feminizmu, LGBT, politické korektnosti. Tyto nové „-ismy“ do jisté míry vyvolávají atmosféru, kterou jsme zažili už za komunistů. Když se tehdy v hospodě vykládaly anekdoty, tak se lidé pro jistotu ohlíželi, jestli je někdo neposlouchá. Zažil jsem něco podobného, když jsem v Americe jednomu americkému kolegovi vyprávěl vtípy o blondýnách. On se začal ohlížet podobně jako my tady v sedmdesátých letech. Říkal jsem mu: Co se bojíš, a on ať neblázním, co kdyby nás někdo slyšel... Já jsem si v tu chvíli uvědomil hloubku problému moderní doby. Spojené státy byly vždy na vývěsním štítu principů osobní svobody a toho, po čem člověk s naší totalitní zkušeností celý život toužil a o čem snil, že by mohl jednou žít. A najednou se tam člověk chvílemi cítí jako na pionýrském táboře.

Já mám pořád naději, že Češi si něco takového úplně vnutit nechtají.

To je pravda, ale možná si nechají vnutit jiné nepěkné věci, jež jsou mimochodem příčinou dnešní politické krize. I proto tvrdím, že není lepších nebo horších národů. Každý má různé kolority, které jsou dané tradicí a tím, jak, kdy a kde jsme vznikli a jak kdy a kdo nás ovládal. Abychom mohli tyto úvahy rozvíjet, nemá smysl se srovnávat s Američany nebo Němci, ale stačí se podívat do Polska nebo Estonska, na národy, jež mají trochu srovnatelnou, ale přitom odlišnou historii. Poláci za svoji zemi daleko víc nasazovali svou kůži ve zlomových historických momentech, ať už proti Německu, nebo Rusku. Ano, můžeme se bavit o tom, že na to doplatili. A také mnozí moji polští přátelé na nás, na Čechy, koukají jako na vykutálené chytráky a kupodivu to nemyslí tak pejorativně, jak by se mohlo zdát. Myslí si, že jsme ti, co na to uměli vydržet, co se dokázali včas přikřičit a nedělat ze sebe zbytečné hrdiny.

Poláci dokonce mají pocit, že se v historii obětovali i za jiné národy.

Ano, někteří z nich mají pocit mesianismu. Ačkoliv nevěřím na národní charakter, vnímám různé národní kolority. V každém národě najdeme prototypy, které

mohou sloužit jako vzor, ale najdeme také defenzivní Izraelce, ofenzivní Litevce... nic se prostě nedá paušalizovat. Když Svýčarům nastavíme vhodné podmínky, tak budou předbíhat ve frontách na pohonně hmoty stejně jako my u nás za bolševika.

Síce nevěříte na národní charakter, ale je zřejmé, že existuje společenská atmosféra, způsob, jakým národ poměrně jednotně reaguje na nějaké vypjaté dějinné okamžiky.

Proti vnější okupaci jsme se vždy dokázali bránit obrovským smyslem pro humor. To, že máme neobyčejnou schopnost všechno do určité míry ironizovat, je bezesporu jeden z našich národních atributů. V takových chvílích je absence patosu spíše předností. V jiných situacích, jako jsou třeba aktuální protesty proti Miloši Zemanovi a Andreji Babišovi, nehraje smysl pro humor hlavní roli, naopak se v mladé generaci což jako elementární patos aktuálně objevilo. Oni považují dnešní situaci

za natolik závažnou, že se jí hodlají postavit do posledního dechu, tak dlouho, dokud se nevyřeší. To je krásný důkaz, že jakákoliv paušalizace, včetně té, že Češi jsou národ Švejků, je zavádějící. Jsou prostě situace, kdy nešvejkujeme a projevujeme se poměrně zodpovědně. Ale je pravda, že se na takové chvíle musí několik desítek let čekat. **Když sledujete, co se teď děje, jste v obavách o českou demokracii spíš optimista, nebo pesimista?**

Byl jsem vždycky opatrným optimistou, optimismus je moje základní životní nastavení, díky němuž se umím radovat z maličkostí. Na druhou stranu pesimista může být jedině příjemně překvapen, což má taky něco do sebe. Zdrojem mého optimismu jsou kontakty se studenty, některými pacienty, s obrovskou spoustou přátel, s nimiž jsme naladěni na společnou vlnu a máme pocit, že nám je spolu, a tudíž i v této zemi dobře. Na druhou stranu důvodem k obavám a pesimismu je například stav

justice a celé nastavení legislativy a justiční soustavy, jež se v některých momentech nedávno projevila jako neobyčejně zkorumpovaná, a to až balkánským způsobem, nad kterým zůstává rozum stát, kam se podíváte: propuštění katarského prince, zločinné spojení soudce Berky, případ Davida Ratha, pád Nečasovy vlády, jedna kauza za druhou šmečko na šmečko. Nechápu, že si to naše společnost nechá líbit. Vlastně se tomu ale nedivím, protože sám vůbec nevím, za jaký to vzít konec. Když vidíte, že ti zdánlivě nepovolanější, jako jsou někteří obhájci lidských práv a různá uskupení, jež měla tradiční zkorumpovanost politického systému potírat, jsou sami ve službách toho či onoho, tak je to opravdu hrozná zklamání. Asi jako když je farář největším ateistou ve vesnici.

A cesta z toho ven? Volby?

Volby jsou jednou z možností, ovšem nikoli samospasitelnou. Ale abychom to úplně netrivializovali jako pan prezident, jenž říká, že křiže se mají řešit volbami, a nikoliv na ulici. Před volbami je přece velice zdravá veřejná výměna názorů a provětrání politické scény a tomu do určité míry slouží i ta ulice. Nastavuje zrcadlo i těm, kteří nepřijdou. Nutí je k zamyslení a také tlačí média, aby se aktuálními otázkami zabývala, kladla jiné důrazy, než je zvyklá. To je před volbami nesmírně důležité, to ovlivní jejich výsledek. Kdybychom mlčeli jako hrob, dopadnou volby úplně stejně jako minule a nemohli bychom do nich vkládat žádnou naději.

Velmi často se teď mluví o rozdělení společnosti na město a vesnici. Takto se interpretoval brexit, Trump, Le Penová...

Především je pravda, že život na malých vesnicích, samotách, obcích je diametrálně odlišný než v Praze, Plzni, Brně, Ostravě nebo Olomouci. To je pravda. Také je pravda, že tato diverzita se může v některých situacích prohlubovat a že městská populace vidí problémy celostátní politiky úplně jinak než ta vesnická. Televize už není takový synchronizátor názorů, jako bývala v dobách, kdy měla monopol na šíření informací. Já sám jsem ale velkým zastáncem vesnické populace. Domnívám se, že to, co se kritizuje na politickém pohybu ve Spojených státech, kde se, zjednodušeně řečeno, považují za voliče Trumpa vesničané, nebo ve Francii, kde se chudší dělnická třída a vesničané přiklonili spíše na stranu Le Penové, tak to vůbec není vina té vesnice, ale vina so-

cializujících levicových elit, které většinou, zejména venkovskou a méně majetnou populaci opovrhují. S těmi, kdo formulují rozdíl mezi městem a vesnicí, souhlasím pouze v první půlce. Ve druhé, kdy se hledají příčiny, už ne. Vidím je jinde, příkop vyhloubilo měské obyvatelstvo svou nadutostí, elitářstvím, a to zejména elitářstvím levicových intelektuálních elit. **Když došlo k brexitu nebo byl zvolen Trump, bylo ono venkovské britské nebo americké voličtvo považováno za hloupější než to městské. Jenže ti lidé nežijí z výroby excelových tabulek, nepobírají dotace, ale většinou musí tvrdě pracovat, platit daně...**

Bližme se k základnímu problému. Znovu a znovu opakují, že hodnota člověka vůbec není tvořena jeho inteligenčním kvocientem ani počtem knih, které přečetl. Ti největší padouši na světě přece byli intelektuálové. Vezměte si Che Guevaru nebo Fidela Castra. Někteří byli vyočenými vzdělanci, třeba Lenin. Naopak spousta lidí nemá to štěstí a nedostalo se jim vzdělání, ale mají přirozenou moudrost a smysl pro spravedlnost. Každá osobnost je natolik mnohovr-

tevný koncept, že defekt v jeho schopnosti skládat puzzle může být vyvážený přednostmi v mnoha jiných dovednostech. Celková trajektorie osobnosti je tak složité spletená, že se většinou nedá říct, kdo je lepší a horší. Jsme intelektuály, městským nebo vesnickým obyvatelem, zemědělcem či manuálně pracujícím, a tudíž máme tendenci ty, s nimiž nesouhlasíme, nějak klasifikovat. Ale tudy hranice dobra a zla nejde. Ta prochází srdcem každého člověka.

TI NEJVĚTŠÍ PADOUŠI NA SVĚTĚ PŘECE BYLI INTELEKTUÁLOVÉ. VEZMĚTE SI FIDELA CASTRA NEBO CHE GUEVARU.

Na druhou stranu je mimoměstské obyvatelstvo asi náchylnější věřit nejrůznějším populistům, šířitelům strachu. Například Miloš Zeman si strašením před islámem a uprchlíky udělal snadnou politickou živnost.

Ano, v tom nepochybně hraje roli předchozí politická průprava i určitá intelektová zdatnost a to, do jaké míry si člověk zjednoduše svět zploštěním do černobílého obrazu. Pak je v jeho očích někdo buď dobrý, nebo zlý, mezi tím nic.

To je pravda. Ale i mezi těmi, kdo takhle život zplošťují, jsou ti, kdo stojí na straně pozitivního vztahu ke společnosti, k bližním. Je na „kladasech“ všech úrovní, aby dokázali populaci, která je méně domýšlivá, myslím ve smyslu schopnosti domýšlet věci, získat na svou stranu. Aby ji imunizovali proti vábení demagogů, Hitlerů, Stalinů a jim podobných. To je bohužel velmi obtížný úkol. Po celé populaci jej žádat nemůžeme, ona je širokospektrá i co do schopnosti

V okruhu svých přátel stále slyším povzdech, že bychom vás potřebovali za prezidenta. Co jim vzkážete?

Že se omlouvám, že je zklamáno. Tuto otázku jsem si rozhodl a s postupujícím vývojem na naší politické scéně jsem čím dál raději, že jsem s touto myšlenkou nekoketoval. Protože bych se musel těch her zúčastnit, nemohl bych si například takto necenzurovaně trosit moudra do *Reflexu*, musel bych se obrnit proti té žumpě,

rolišovat. Proto mají vlastně elity určité poslání a s ním související úkoly. Když se vrátím k tomu, jak se někdy zehrá na mimoměstské populaci, tvrdím, že jejich případná dezorientace je dána selhávajícími elitami, jež se nedokážou intelektuálně a hodnotově postarat o zájmy velké části populace. Jako kdyby ji neviděly, považovaly ji za ne důležitou. A výsledek voleb najednou ukáže, jak je důležitá. Teď najednou všichni koukají na Trumpa... Dobře jim tak!

kteřá by se proti mně vyvalila, vytáhli by na mě všechno, od dětství až do hluboké budoucnosti, rodina by ztratila soukromí, musel bych obědvat s lidmi, s nimiž by mi sousta zaskakovala v krku, a to všechno ze služebních povinností. Budu rád, když se najde někdo, kdo tyto povinnosti vezme na sebe a kdo mi bude mentálně tak blízký, že ho budu moci vehementně podporovat. Ale každý věk má svoje a já už nemám potřebu se takto nechat rozebrat. ■